

ความหมายของอคติ

ที่แล้วมาจะเห็นได้ว่ามีการใช้คำว่า “อคติ” “การแบ่งพรรคแบ่งพวก” “เชื้อชาติ” “กลุ่มชาติพันธุ์” และ “คนกลุ่มน้อย” ที่นี้เราหันมาดูความหมายกัน

1. อคติ อคติประกอบด้วยอะไร? อคติประกอบด้วยทัศนคติแบบที่เป็นแบบแผนตายตัว (stereotyped) ที่ผู้คนที่มีความรู้สึกแยกคนอื่นบางกลุ่มเป็นพวก ๆ แยกเป็นประเภท ๆ

การแยกเป็นพวก ๆ แยกเป็นประเภท (Categorically) นั้นหมายถึงการมีความรู้สึกโดยแรกเริ่มตรงไปยังคนส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นส่วนรวมทั้งหมด มากกว่าที่จะมีความรู้สึกเฉพาะเจาะจงแต่คนใดคนหนึ่งเช่นปกติควรจะเป็น

เช่น พวก ยิวคดโกง

พวก สก็อตซ์ดีด

พวก อังกฤษหัวสูง

พวก อเมริกันสำราญ

พวก เม็กซิโกซี่เกียจ

โดยที่บางคนในพวกนั้นอาจไม่เป็นเช่นที่ว่าก็ได้

ตัวอย่าง ขอยกตัวอย่างคำกล่าวของ The Reverend Connie Lynch ที่ว่า:-

“คนขาวมีสิทธิจะป้องกันตัวเอง คนอเมริกันผิวขาวทั้งหมด ไม่เฉพาะแต่ในรัฐทางใต้เท่านั้น ควรจะลุกฮือขึ้น สั่งบีบให้พวก นิโกรเหล่านี้กลับบ้านเสีย ให้กลับออกไปอยู่ที่บ้าน หรือมิฉะนั้นก็ให้กลับออกไปจากอเมริกา ส่งพวกนี้กลับคืนไปที่ทวีปอาฟริกา แล้วปล่อยให้พวกพื้นเมืองเชื้อสายเดียวกันกับมันห้าห้ามันตามสบายเถอะ”

ข้อความที่ยกมาข้างต้นเห็นได้ชัดว่า Connie Lynch ไม่ชอบนิโกรทั้งพวก บางทีถ้าหากเขาไปมีการติดต่อกับใครสักคนโดยไม่รู้ว่าเป็นนิโกร Lynch อาจชอบเขาก็ได้ เมื่อไรที่เกิดรู้ว่าผู้ที่ติดต่อด้วยเป็นนิโกร Lynch อาจไม่ชอบขึ้นมาก็ได้เหมือนกัน

ทั้งนี้อาจพูดได้อีกแง่หนึ่งยกประโยชน์ให้กับความสงสัย คือว่ามีฉะนั้น Lynch ก็อาจเหมือนกับคนที่มือคดทั้งหลายทั่ว ๆ ไปที่ไม่ชอบคนประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่น่าจะเป็นไปได้ที่อาจมีคนที่ชอบ หรือชอบอยู่หลายคนที่อยู่ในพวกนั้นหรือประเภทนั้น ๆ

เช่นคนบางคนเกลียด พวก ยิว (โดยมีความรู้สึกที่อยู่นั้นพุ่งตรงไปที่คนทั้งพวกทั้งกลุ่ม) แต่โดยที่อาจจะมีเพื่อนที่ดีที่สุด 2-3 คนที่บังเอิญเป็นยิวได้

2. อคติ อาจจะเป็นได้ทั้งทาง + หรือ - ก็ได้

- ให้ดูตัวอย่างคนที่กล่าวหา

“ประเทศของฉันยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก โดยไม่มีวันที่ใครจะมากล่าวลบล้างคำกล่าวนี้ได้เด็ดขาด ฉันรักประเทศของฉัน”

∴. อคตินี้เป็นไปในทาง +

- หรือตัวอย่างคำกล่าวหาว่า

“ชาวเม็กซิกันขี้เกียจทุกคน ผมไม่ชอบพวกนี้เลย”

∴. อคตินี้เห็นได้ชัดว่าเป็นอคติในทาง -

3. George Eaton Simpson กับ Milton Yinger

ได้เน้นไว้ในหนังสือ *Racial and Cultural Minorities* ว่า

.... ไม่ว่าอคติจะเป็นไปในทาง + หรือ -

อคตินั้นก็คือทัศนคติที่เป็นไปด้วยอคติที่เป็นอารมณ์และเป็นทัศนคติที่ *rigid* ด้วย (ซึ่งอาจพูดอีกนัยหนึ่งว่า อคตินั้นก็คือ *predisposition* หรือความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นบางอย่างโดยวิธีการบางอย่าง) ทัศนคตินี้จะมีต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง*

.... กลุ่มในที่นี้อาจเป็นเพียง “กลุ่ม” ภายในใจคือตามที่ใจของผู้ที่มีอคตินี้กจัดกลุ่มเอาเองเท่านั้นก็ได้ โดยที่จริง ๆ แล้วพวกที่ถูกจัดกลุ่มนั้นอาจจะไม่มีความคล้ายคลึงกัน หรือไม่เคยมีปฏิกริยา (interaction) ต่อกันมาเลยก็ได้ (ตัวอย่างเช่นกรณีที่บางคนอาจจัดว่าพวก Anglo Saxon Protestants ผิขาวเป็นกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ โดยที่บึกใจว่าพวกนี้ทุกคนมีคุณสมบัติที่ซื่อสัตย์ รักบ้านเมือง อุทิศตนให้กับพระเจ้า และแก่ครอบครัวเหมือนกันทุกคนไปทัศนคติที่มีต่อกลุ่มใน

* George Eaton Simpson and J. Milton Yinger, *Racial and Cultural Minorities* (3rd ed.). N.Y. Harper & Row, 1965. p. 10.

กรณีตัวอย่างนี้พิจารณาให้ดูจะเห็นว่าใช้ไม่ได้กับคน Angle - Saxon Protestant *ทุกคน* เสมอไป เพราะคน Anglo Saxon Protestant ไม่ได้มีลักษณะเช่นว่าครบถ้วนเสมอไปทุกคน)

4. **อคติ** ไม่ใช่เพียงแต่เป็นเรื่องของการ*ตัดสินใจไว้ล่วงหน้า* (Prejudgment) เท่านั้น แต่อาจนับได้ว่าเป็นการ*ตัดสินใจที่ผิดข้อเท็จจริง* (misjudgment) ได้เช่นเดียวกัน

เพราะอะไรจึงกล่าวเช่นนี้?

ก็เพราะว่าเท่ากับเป็นการคิดจัดพวก จัดประเภท ซึ่งตีความหมายข้อเท็จจริงผิดเป็น กระบวน ๆ เลยทีเดียว

ตัวอย่างเช่น ถ้าเราพูดว่า “ชาวรัสเซียทุกคนขี้เมา กินเหล้าวัน ๆ หนึ่งมากเหลือเกิน”

.... ก็แสดงว่าเรากำลังคิด *ตัดสินล่วงหน้าและตัดสินแบบผิด ๆ ด้วย* ด้วยเหตุที่ยังมีชาวรัสเซียอีกจำนวนมากที่ไม่เคยแม้แต่จะลิ้มรสเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ใด ๆ ทั้งสิ้น

5. **อคติ** อาจมีต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลาย ๆ กลุ่มในสังคมไหนก็ได้ เพราะอคติระหว่างกลุ่ม (inter-group prejudice) นั้นเป็นสิ่งสากล คือจะพบได้ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง (universal) ที่กลุ่มมีการติดต่อซึ่งกันและกัน

6. **พื้นฐานของอคติ ความรุนแรงของอคติ รูปแบบของอคติ**

ทั้ง 3 อย่างไม่ใช่ว่าจะไม่มีวันเปลี่ยนแปลง แต่อคติที่มีต่อคนบางกลุ่มหรือที่มีต่อคนหลายกลุ่มนั้นจะขึ้น ๆ ลง ๆ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอโดยที่จะรุนแรงขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขไปเมื่อ *เงื่อนไขหรือสภาวะมีการเปลี่ยนแปลง หรือ สิ่งกระตุ้นให้เกิดอคตินั้น ๆ มีการเปลี่ยนแปลง*

มีบ่อยครั้งที่อคติเกิดเปลี่ยนทิศทางแนวทางใหม่ผิดไปจากเดิมที่เคยมีอยู่อย่างสิ้นเชิงเลยเพราะ *เงื่อนไขหรือสิ่งกระตุ้นเปลี่ยนไป*

และบ่อยครั้งที่อคติที่เปลี่ยนทิศทางไปนั้นอาจพบทางออกโดยไม่เป็นอันตรายกับใคร หรือบางที่เปลี่ยนทิศทางแล้วกลับมีทางแสดงออกได้อย่างรุนแรงล้างผลาญเต็มที่ได้เช่นกัน

7. **ในฐานะที่อคติ** เป็นทัศนคติอย่างหนึ่ง เราอาจกล่าวได้ว่า *อคติ* ก็คือ *แนวโน้มหรือความโน้มเอียง* อย่างหนึ่งที่จะประพฤติปฏิบัติมันเอง

แต่แนวโน้มนี้อาจไม่ประพฤติหรือมีปฏิกริยาให้เห็นชัดต่อสมาชิกเป็นรายคนของกลุ่มที่ตนมีอคติก็ได้

เช่นนายจ้างอาจจะมีทัศนคติอคติกับนิโกร แต่ด้วยเหตุผลหลายอย่างเขาอาจไม่มีปฏิกริยาแบ่งพรรคแบ่งพวกต่อต้านพวกนี้เวลาจะฉนีกกำลังทำงาน หรือรับคนเข้าทำงานหรือกรณีอื่น

ดังนั้นเห็นได้ว่าถึงแม้อคติอาจจะ และบ่อยครั้งมักจะนำไปสู่การแบ่งพรรคแบ่งพวก (discrimination) แต่ไม่จำเป็นว่าถ้ามีอคติแล้วจะมีปฏิกริยาแบ่งพรรคแบ่งพวกเท่าเทียมกับอคติที่มีอยู่เสมอไป

Discrimination ก็เช่นเดียวกับอคติคืออาจจะเป็นไปโดยลักษณะในทาง + ก็ได้ หรือทาง - ก็ได้

ยกตัวอย่างในทาง + เช่น:-

ถ้าหากนายตำรวจใหญ่ทางอเมริกาสักคนหนึ่งเห็นว่าชาวไอริชเป็นคนดีที่สุดเหมาะที่จะเกณฑ์เข้าเป็นตำรวจ เขาจะพึงใจชายคนไหนก็ตามที่มีเชื้อชาติไอริช และจะคัดผู้สมัครคนอื่นที่ไม่ได้อยู่ในประเภทดังกล่าวออก โดยไม่คำนึงถึงความสามารถดีเด่นของพวกนั้น แสดงว่านายตำรวจคนนั้นกำลัง discriminate หรือแบ่งพรรคแบ่งพวกไปในทาง + โดยที่ไปชื่นชมลำเอียงกับคนไอริชด้วยลักษณะที่ไม่ยุติธรรม และไม่มีควมเสมอภาค

ตัวอย่างในทาง - เช่น:-

ถ้าหากเหล่าสมาชิกของสโมสรสตรีหรือชมรมสตรีแห่งหนึ่งเกิดเชื่อกันว่านักศึกษาชาวฟิลิปปินส์นี้ไม่น่าคบเป็นเพื่อน และทั้งไม่น่าเอาเป็นเพื่อนร่วมงาน ก็เลยใช้กฎว่าสตรีฟิลิปปินส์ไม่ว่าคนใดก็ตามไม่มีสิทธิเป็นสมาชิกของสโมสรหรือชมรมนั้น

ตัวอย่างนี้แสดงว่าคนในสโมสรแห่งนี้แบ่งพรรคแบ่งพวกหรือ discriminate อย่างวิธีการแบบ - โดยที่ปฏิบัติกับชาวฟิลิปปินส์ ในกรณีนี้อย่างไม่ยุติธรรมและไม่เหมาะสมไม่ควร

8. ถ้าจะเปรียบเทียบระหว่าง Prejudice กับ Discrimination

อคติ ก็คือทัศนคติภายใน (internal) ซึ่งหมายถึงความถึงคุณลักษณะทางจิตใจ นั้นเอง

ส่วน Discrimination เป็นพฤติกรรมภายนอก (external) ซึ่งหมายถึงรูปแบบอย่างหนึ่งของการมีปฏิกริยาโต้ตอบทางสังคม (social interaction) นั้นเอง แต่ทั้งอคติและการแบ่งพรรคแบ่งพวก จะขึ้นอยู่กับการตีขลุมประเภท ๆ ไป โดยการ generalization

เพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น?

ก็เพราะว่าเมื่อเราตัดสินคนอื่น แล้วก็มีปฏิกริยากับคนเหล่านั้นไปตามที่รู้ ๆ มา (เกี่ยวกับพวกนั้น) เป็นรายคนไป พฤติกรรมของเราที่แสดงออกก็จะไม่มีร่องรอยหลักฐานอะไรในเรื่องของอคติหรือในเรื่องแบ่งพรรคแบ่งพวก

แต่เมื่อไรที่เราตัดสินคนอื่นและมีปฏิกิริยากับคนอื่นแบบตีชุลมล้างหน้า (Preconceived generalizations) ก็แสดงถึงอคติหรือการมี discrimination

ตัวอย่าง อคติ กับ Discrimination

ก. คือถ้าท่านเชื่อว่าคนผมหยิกทุกคนเป็นคนเจ้าโมโหโทโสดุร้าย และไม่น่าคบ แสดงว่ากำลังมีทัศนคติในลักษณะ *อคติ*

ข. แต่ถ้าท่านออกเสียงเพื่อตัดผู้สมัครคนหนึ่งออก เป็นเพราะด้วยเหตุผลว่าเขาผมหยิกหยอง ก็แสดงว่าท่านกำลังแบ่งพรรคแบ่งพวก หรือ *Discriminate* กับคนผู้นั้น

๑. ข้อแตกต่างอีกอย่างหนึ่งระหว่าง *อคติ* กับ *Discrimination* ก็คือ

ลำพังแต่การยับยั้งทางกฎหมายจะควบคุมไม่ให้คนมี *อคติ* ไม่ได้ แต่ถ้าเป็นการแบ่งพรรคแบ่งพวก หรือ *discriminate* แล้วละก็ ถ้าแสดงออกให้ปรากฏในที่สาธารณะ กฎหมายสามารถจะควบคุมไว้ได้

ตัวอย่างเช่น

- ไม่มีกฎหมายใดที่จะป้องกันไม่ให้คุณเลิกเชื่อว่าชายหนุ่มผมยาวทุกคนจิตใจคล้ายผู้หญิง แหย ๆ ถ้าท่านมีทัศนคติเช่นนี้อยู่ (= อคติ)
- แต่การจะทำร้ายใครก็ตามไม่ว่าจะผมทรงไหน ทั้งผมยาวผมสั้น กฎหมายข้อบัญญัติจะบังคับควบคุมไว้ และท่านอาจต้องเชื่อกฎหมายมากกว่าที่จะไปทำร้ายพวกผมยาว ๆ (= discriminate)

ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วตอนต้น ๆ ว่า

“อคติกับการแบ่งพรรคแบ่งพวก นั้นไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วยกันเสมอไป หรือ เชื่อมโยงกันเสมอไป”

หมายความว่า.....คนบางคนไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกหรือ discriminate กับผู้ซึ่งเขารู้สึกมีอคติด้วยนั่นเอง

*Simpson และ Yinger ได้อธิบายขยายความนี้ว่า:-

1. อคติอาจเกิดขึ้นโดยไม่มี discrimination ก็ได้

*George Eaton Simpson and J. Milton Yinger, *Racial and Cultural Minorities* (3rd ed.). N.Y., Harper & Row, 1965. p. 14.

เช่น บอกว่าผมไม่ชอบคนขบขจัด ไม่ชอบคนหัวเก่ามาก ๆ แต่ผมก็จะจ้างพวกนี้ถ้าหาก
เขามีความสามารถแบบที่ผมกำลังเสาะหาอยู่

2. คนอาจมี discrimination โดยไม่มีอคติอยู่ด้วยก็ได้เช่นกัน

เช่น “ผมไม่มีอะไรต่อต้านกับพวกนิโกร แต่ถ้าผมเชิญพวกนี้มาเลี้ยงอาหารค่ำ
ที่บ้าน พวกเพื่อนบ้านใกล้เคียงจะเริ่มมีทีท่าไม่เป็นมิตร ฉะนั้นผมว่าเพื่อความ-
ปลอดภัย ไม่เชิญนิโกรเลยดีกว่า” (คือแยกพวกนี้ออกไปเลย)

3. Discrimination อาจเป็นต้นเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดอคติขึ้นมา

เช่น ด้วยความต้องการได้กำไรเยอะ ๆ ชาวนาผู้เป็นเจ้าของนา ก็จะจ้างพวกรับจ้าง
เร่ร่อนทำนาด้วยค่าจ้างถูก ๆ ดีกว่าถ้าหากจะไปจ้างคนในละแวกนั้น
พวกรับจ้างทำนาก็ไม่มีเงินพอที่จะส่งเสียลูก ๆ ให้เรียนสูง ๆ ได้สูงเต็มที่
พวกเจ้าของนาบางคนเหล่านั้นจะคิดว่าไอ้เด็กพวกนี้โง่งงไม่รู้ว่าไม่เรียน ก็เหมือน
พ่อแม่มันนั่นแหละเหมือนกันหมดทุกคน วนเวียนไปมาดังนี้ เป็นต้น

4. อคติอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่จะทำให้เกิด Discrimination

เช่น “ผมไม่ชอบพวก Catholics (ซึ่งเป็นอคติ) ก็แล้วเรื่องอะไรผมจะไปออกเสียงเลือก
นายคนที่ถือคารอลิกส์มาเข้าสมาคมของเรา (ซึ่งเป็นการ discriminate)

5. บางทีบ่อยครั้งที่สุด ที่อคติกับ Discrimination ต่างฝ่ายต่างเสริมพลังหรือช่วยยั้มน้ำหนักให้กัน
และกัน คือเกี่ยวโยงกัน ต่อเนื่องกันโดยตรง

เช่น เมื่อเราไม่ชอบใครสักคน เรามักจะมีทางปฏิบัติไม่ดีกับเขาได้ง่ายมาก หรือ
เมื่อเราปฏิบัติไม่ดีกับเขา เราจะไม่ชอบเขาได้ง่ายมาก
เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าสาเหตุทั้ง 2 อย่างมีแนวโน้มที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

ส่วน Berelson and Steiner* ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า

“อคติ” นั้นหมายถึงทัศนคติรุนแรงที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มหนึ่ง หรือ
ทัศนคติรุนแรง (hostile) ที่มีต่อสมาชิกคนหนึ่งคนใดในกลุ่มนั้น ๆ”

แต่บางท่านก็อธิบายว่า

*Berelson and Steiner, *Human Behavior : An Inventory of Scientific findings*. N.Y.: Harcourt, Brace & World.

“อคติ” ก็คือทัศนคติอย่างรุนแรง (hostile) ที่มีอยู่ล่วงหน้าโดยไม่มีมูลมาจากข้อเท็จจริงที่มีอยู่ หรือโดยที่ไม่รู้จัก ไม่เข้าใจจริง ๆ อยู่ด้วยเลย”

Secord และ Backman ให้คำจำกัดความคำว่า “อคติ” หรือ Prejudice ไว้ว่า

- ถ้าคำนึงถึงความหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีต่อกัน อคติคือ ทัศนคติอย่างหนึ่งที่โน้มน้าวล่วงหน้าให้บุคคลคิด หรือรับรู้ หรือรู้สึก หรือกระทำไปในลักษณะน่าพึงพอใจ หรือไม่น่าพึงพอใจ ต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือต่อสมาชิกกลุ่มนั้น ๆ เป็นรายบุคคลไป
- และคนที่ถือคตินั้นโดยปกติจะประพฤติปฏิบัติคล้ายตามทัศนคติเช่นว่านี้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ทั้งด้านสถานการณ์และองค์ประกอบอื่น ๆ โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องแสดงออกตรงตามทัศนคติที่มีอยู่ล่วงหน้าเสมอไป

ดังนั้นคำว่า “อคติ” จึงเน้นที่เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ การคิด และเรื่องของอารมณ์ของแต่ละบุคคลที่มีแนวโน้มในใจมาอยู่แล้วล่วงหน้า ตลอดจนรวมถึงประสบการณ์ของแต่ละคนอีกด้วย

เนื้อหาของ “อคติ” ในรูปของการรับรู้และการคิดจะเป็นแบบ Stereotype โดยจะมองเห็นว่าสมาชิกในกลุ่มหนึ่ง ๆ จะมีลักษณะอุปนิสัยบางอย่าง หรือคุณสมบัติบางอย่างแตกต่างไปจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่น หรือประเภทอื่นในบรรดาประชากรทั้งหลายนั้น ๆ Stereotyping จะมีลักษณะ 3 อย่างคือ

1. จัดแบ่งประเภทบุคคลไปตามลักษณะเด่นชัดบางอย่างที่มีคล้ายคลึงกัน
2. ผู้รับรู้หรือผู้มี Stereotype เป็นผู้ที่กักเอาเองว่ากลุ่มคนประเภทนั้นมีคุณสมบัติตามที่นึกเอาไว้
3. ลักษณะอุปนิสัยที่ถูกสรุปที่กักตัดตัดสินไปไว้ กับอุปนิสัยจริง ๆ ที่คนในกลุ่มที่ถูก Stereotype มีอยู่มักแตกต่างกัน
(ดังจะกล่าวถึง Stereotype ในรายละเอียดต่อไป)

ส่วนเนื้อหาของ “อคติ” ในแง่ของอารมณ์ของคนใดคนหนึ่งนั้น โดยทั่วไปเป็นสิ่งที่มีความต่อเนื่องกัน มีช่วงความรู้สึกตั้งแต่ชื่นชมชอบอย่างมากมาไปจนถึงมีความรู้สึกไม่ดีไม่งามเกลียดชังอย่างรุนแรง

ดังนั้นอคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาจจะอยู่ในแบบไม่ชอบมาก ๆ หรือเพียงแต่ไม่ค่อยชอบปานกลาง ฯลฯ ระดับใดก็ได้ ไม่จำเป็นว่า ถ้าอคติแล้วจะเป็นไปเฉพาะในทางลบ แบบไม่ชอบสุดขีดเสมอไป
